

מראה מקומות- עניני הלכה

‘במות דף כב’

נסדר ע"י ר' אשר יעקב מילמן

AsherMillman@gmail.com

רב דקהל שערי תפילה

www.dafaweek.org

507-DAF-WEEK

info@dafaweek.org

דין של אדם טריפה ביבום ומצוות אחרות

- גינת וורדים כלל ב' סימן ד'
- חקרי לב אבה"ז נז'
- ציץ אליעזר ח"א סימן כג'
- מהר"ם שי"ק יו"ד רמג'
- מנחת יצחק ח"ט סימן קכ'
- שולחן ערוך יו"ד שה' יב'
- ש"ך שם ס"ק טז'
- הגהות רע"א שם אות י'
- גור אריה יהודה מועדים סימן כא'
- ראש יוסף או"ח נז'
- במשנה כתיב שבן פוטר "מכל מקום" והגמ' מסביר שבא לרבות בן ממזר. ונשתלשל השאלה באחרונים מהו הדין בבן טריפה אם ג"כ פוטר יבום אם לאו. ודבר זה תלוי במח' הגינת וורדים והחקרי לב. ובציץ אליעזר הביא פוסקים הנ"ל והוכיח שטריפה פוטר מדברי החת"ס לענין מילה בבן טריפה שכל מקום שאין מיעוט מיוחד למעט טריפה הרי דינו ככל אדם ולכן חייב טריפה במילה וה"ה שפוטר ביבום (אכן במהר"ם שי"ק הוכיח ששיטת רש"י כנגד רבו החת"ס ולענין אם מותר למולו בשבת תלוי במח' ביניהם ע"ש שלמעשה הניח בצ"ע על שיטת רש"י). וכן הוכיח המנחת יצחק בעניני אבילות שפסק בבן טריפה שיצא מכלל נפל חייב להתאבל עליו כהוכחת החת"ס שכל שאי"כ מיעוט להדיה (כמו שיש בפדיון הבן) יש בו דין אדם לכל דינים.
- לענין פדיון הבן הוא דין מפורש בשו"ע אין טריפה חייב בפדיון. ובש"ך שם הסביר שהוא בוודאי טריפה ואפילו בספק טריפה מדין המוציא מחבירו עליו הראיה. אכן ברע"א שם הסביר שגוסס ויוצא ליהרג חייב בפדיון.
- ובגור אריה יהודה חקר בשם אביו הגר"מ זמבא אם יש חיוב מחיית עמלק בעמלקי טריפה ע"ש צדדים שתלוי אם הוא עונש או חיוב מיתה.
- ובראש יוסף חקר לענין נטילת נשמה וחילול שבת בשביל טריפה ע"ש.

לֹא אֲחִים וְלֹא בָנִים
חָשִׁיב זָרַע מִעֲלֵיָא

৩১৭

616

יכמז

ע

1973

והנה

יעבז ד

1177

1997

לְאֵלֵינוּ

১৯৭৮

נפרט

175
176

ה

וְהָיָה

[illegible]

וכיון דחשוב כמת ממילא לא הוי בכלל דים לו בן וקד' עליה וכן א"ל לו כיון
 דלאו בר קיימא הוי
 אמת נרבי' חזן לכהנישך דאשכחן דא"ל
 שיעור חיות ד"כ חדש פסח' לודאי טרפה אלא למשך טרפה דכוונת' טרפה ח"ן
 חיות י"ב חדש תמיד דמשמע דרעין הויא טרפה וכיון דאשכחן לודאי טריפה

התירו הכניח את כלל כסף ערסה בלבד
 סך ערסה הוא מבני סבוראי ערסה פשוט לא לראיה כלל ומבוסס
 תבן ללל סייגן ור הכניס ערסה ערסה פשוט לא לראיה כלל ומבוסס
 תבן ללל סייגן ור הכניס ערסה ערסה פשוט לא לראיה כלל ומבוסס

עמקין בזה הרגע ומסיק שאלו לערפה שתייה י' כדור כסם קובן כל
ול' ד' ש' כן בחסד היחוד כלי יסוד שבו כסם שרף ונרדיה בזה טעם
אין שום דבר בעולם לה ניהא מידי טרפות והפחת ניהא מוט' מזה דבקט תלמוד
וה'ום' במסין ד' כדור גביסמק ערפם כלם משוגע דאורי דבדוסי ערפם

[illegible]

שילת ולקוטען ונכר כתב בזה הרשב"א הונא דרבי' ב"ר יבוס
קנו"מ בראש דאין לבנות דברים כלל מלבדו לא שגראו בחוט שגשג
הענין שמה שהיה וכן שהם מחזיקים הדבר על מונחו כלל הוא מן הדברים
דלא ועל החולץ בזה עליו לבדא ראה לדבריו מה גם ששנינו ב"ר יבוס ב"ר יבוס

[illegible][illegible]

חקרי לב חאיהע סימן נו

והג'ר ליטב דחקדע ע"ח שכנר ננמרו הנט והקידושין בעדים והנחאי הכסר רוח לקיים או לנטל המעשה והמעשה חלוי ועומד אס יחקיים סחלוי גקיוס וניטול הנחאי וא"כ אין הקיוס וניטול הנחאי וא"כ אין הקיוס וניטול עוקר או מקיים מעשה נמור אלא ס' דקידושין והנטב בספק הס עומדי' עד שנדע אי נחקיים או נחנטל הנחאי וע"כ כיון שאינו עוקר או מקיים מעשה ודאי לא נעי עדים אצל ביטול גט וחורח קידושין שאין חלויין המעשה טהרי מדי' אין לחוש שניטל או חורו גהס כמ"ט הר"מ ררי המעש' קיים בעצמו וכי חור או גיסל צא לעקור מעשה גמ' ע"כ בעינן שני עדים לדעת ספסוף שניארנו אינ' י"ל דנקדושין ונע ע"ת י"ל דע"ל דהני היה הנחאי פיהיו נחמנים בשג וא"ח נחקיים לצד דעדוה לא משעמח לס וכן נחנאי סלו או שלם לדעת הרמב"ן אמרינן דמכלל הנחאי היה סיהים נחמן וכן נחנאי גנינו לזניה ע"ד דהכי החנו סיהיו נחמנים אצל גניטול הגט וחורח הקידושין לא סייך זה השחא דחתינן להכי נריך יטוב ביטול חנאי לקיים או לנטל למי דמי אי לניטול הגט או לקיוס הנחאי והנה כשהניטול הוא לקיים המעשה לדעת הסוגרי' דנחנאי לעיל דניטול חנאי: גקיומו ודאי דלינו גקיוס חנאי דלא נעי עדים זכ"ע אך לדעת ספסוגרי' דניטול היינו כעוקר הנחאי מעיקרו דאחי דיבור ומנטל דיבור הא ודאי צריכה רבה ע"ל דדמי לחורח קידושין דסליגי בה רגנולמ"ט לעיל אי"ד ליד חורח הקדושין דהמעשה כנר נמור ונס דבא לעקור עיקר המעשה נעי עדים משא"כ ביטול חנאי סלא נמור המעשה ונס אינו צא לעקור עיקר הקדושין ופוטב כי אס הנחאי אה"ן דלא נעי עדים אך לצד שני טכנחאי לעיל דני לא נעי עדים גקיוס חנאי היינו דייל ע"ד דהני חנאי גניטול' חנאי למיד דחנאי דחאי בעקד חנאי לא סייך אומדנא זו ומ"מ גניטול חנאי לנטל המעשה נראה יוחר לפי מ"ט דנעי שני עדים דלא סייך גה"ג ביטול חנאי גקיומו ונס לא סייך לומר ע"ד דהני חנאי סלא נעשה מעיקרא לנטל אך למה שנידדחי לנל שאינו עוקר מעשה נמור לא נעי עדים הינ' י"ל דלא נעי שני עדים אך מדברי הרמב"ן גמ' לנטין דפ"ו גברייתא דאמר לה כגני שנים ע"ת טחנאי מאחיס וזו וחור ואמר לה כסני שנים הי' גיטך ע"מ טחנאי ג' מ'אחור וזו בטלו דבריו האחרו' אח הראשונה ססירט דס"ט דחנאי גניטול דחכמיתו שניהם לנטל ע"מ פ"ח דנעי עדים עכ"מ מדחני וחור ואמר לס כסני שנים נראה דלנאי"ה לא תהני

אך קס"ע"ז טהרי בס"ח תה"ג הי"א ספק גריית' וזו ונחב ה"ה דדעחו כהרמב"ן דנעי"ת איירי ומחני גניטול בהסמחא שניהם או דאירי נחנאי דאס ע"מ פ"ח דנעי ג' עדי וכן דעת הס"ע סימן קמ"ג ס"י ואלו הר"מ כנר נחנאו דעחו גניטול הגט דלא נעי עדים וכן דעת הס"ע סימן קמ"א ס"ס ע"מ ונריחם הדברי' ק"י לגיטול חנאי לנטל כי ע"כ הדבר צ"ע ולענין מעשה ודאי דנכח"ג נעי עדים להסמיר דנס גניטול חנאי לקיים המעשה כנר נחב הראב"ד פס"ו תהלישוח דנעי עדים וטעמו נ"ל כמ"ל דס"ל דניטול חנאי אינו חסוב כקיוס אלא דעקד חנאי מעיקרו וע"כ נעי עדים והר"מ שחולק ע"ז אע"ג דנס הוא ס"ל דניטול עוקר חנאי חסיב לפי מ"מ כס"מ תה"ג ריכ"ג דחנאי גניטול חנאי נחנאי דלנערה ע"מ וי"ל דדעחו סתא כמ"ל דכל שאינו עוקר מעשה נמור לא נעי שני עדים ונ"י עדיין ודוק •

להלכות גמין סימן קמג

הלכות יבוס וחליצה סי' נו

הבה נאחי לנאר גמה טראיחי להג"ור אה"ע כלל ג' סימן ד' גמה סינא לידון דמי סמח והניח כן או נח טריסה דכמח חשיני וזקוקה אסחו לחליצה ויבוס כיון דק"ל טריסה אינה חיה

ואחרי הכ"ר אין דבריו נראין והנה חתי' למודו לדון זה מטי גה לכי כחב וכן אין לו נפל לא חקרי כן כלל דנחנן גס' החולץ הכונס את ינמחו ונמנחא מעוברת אס אין חולד של קיימא יקיים וכיון דבעינן סיהים הורע הנסאר אחרי המח סיהים ולד ס"ק ממילא סמעי' דנעי' ג"כ סלא יהיה הורע טריסה דטריסה חסוב כמח כיון דסופו למוח מחולי טריס ח זה ע"מ ורואיה זו איני מכיר דהרי נכל אין בו חיות כלל כמ"ט בשנח דקל"ו ואס לאו מחחק גסר בעלמא הוא וסס בדקל"ה אחרו כן שמונה הרי הוא באנן ואינו כן כלל ובג"ב דקמ"א דאמר למעוטי נסל ס' רס"ג' דסחס ונר ונקנה היינו גר קיימא ולא מח חרי דכמח חשיני אצל טריסה דהסחא מיהא יט לו חיות וכן מקרי מהי חתי שסיהים אסח המח וזמקת ליבוס וכחב עור אע"ג דק"ל דנוסס כסור מן היבוס דחשיב וס"ק דחנן גס"א דאחילות ארס אינו מטמא עד סחלא כפשו ואסילו מגוייד ואסילו גוסס וזקק ליבוס וסוט' מ' היבוס ומגוייד זה דמחנאי"ל הוי נחמן' ס' סעוסה אוחו טריסה אלא סעוסה מכוח וכ"כ הטור ס' קנ"ו וז"ל ואס היה הורע גוסס או כפוע מכוח דאי אספר לו לחיות כו' , והנה גנוסס ק"ל דרוב גוססין למחה מ"מ עדיף טוגא גוסס מטרסה דיש מיעוט גוססין חיים והוי מיעוט דסכיה משא"כ בעריסה דא"א לו לחיות ואס איחא דאס' טריסה חשיב וס"ק לענין יבוס היה ראוי לחנא לכשמיענו דין זה גס בעריסה וחנא נקט גוסס ושנן טריסה משמט דטריסה לא חשיב חיותיה כלל , ונסנהדרין דק ע"מ אחרו דההורג את הגוסס חייב והורג הטרסה וגוסס בידי ארס מחלוקת ע"מ דעדיף גוסס מטרסה אחר' ד

ובל דבריו הס דברי חיתא דמ"ט דמחנאי' דאחלות דחני דמגוייד דאינו מטמא וסוט' מ' היבוס לא הוי נחמן' סעוסה אוחו טריסה אלא סעוסה מכוח כמ"ט הטור סימן קנ"ו כו' סחס דבריו ולא ביאר מהו ההכרח דמגוייד היינו גמקוס שאינו עוסה טריסה דעיקר דינו גנוי על זה וסנראה כנונחו דהרי בכלל הסרסיוח אין לנו סעוסה מכוח והרי מגוייד כחב הטור סהוא כפוע מכוח ואין זה הכרח כסנעיס טריסיוח סמנה דממניס כפ"י מהל' שחיטה הוא גנהמה ומגוייד זה לא נוכר כי אס כאדס ומנ"ל דנאדס גס כמגוייד לפי מה סהוא שאינו עוסה אוחו טריסה וסרי הטור סהניא לראיה שכתב כפוע מכוח סייס דא"א לו לחיות ס"מ דעוסה אוחו טריסה ואינו חי וה"ו ראיה לסחור וכן מנאר גיבמות דק"ך דסליגי כמגוייד ח"ק ור"מ ג' אלעזר דלח"ק מעידין על המגוייד ס"מ דמגוייד נעטה בו טריסה וסס אסין הס"ס להך מחני דאחלות דחני מגוייד היא רגנן דכמח חסיב ומעידין עליו וכל זה הסך דבריו , אמח דלמ"ט לייטב דהא לא חשיב בכלל מיני הערסיות דאולי קיס לכו דליחיה טרסות זה ננחמ' כ"י אס כאדס אין זה מספיק דברי הקסו כהך סוג'

שו"ת

סימן כג

ציץ אליעזר

קמה

שהיו שקועים בשנתם, ולא נשאר אחריו שום בנים, ובת אחת מילדיו אלה. נפצעה בחזה בצד ימין ע"י כדור שנקב את הראיה עד הסמפונות, וחיתה אחריו קרוב למעלה ע. ונשאלת השאלה אם האלמנה העלובה זקוקה לחליצה מאחי המת מכיון שהילדה נטרפה תיכף, או לא.

וכתר"ה בראש דבריו מביא בשם ספר גנת וורדים (כ"ב ס"ד), שסובר דמי שמת והניח בן טריפה לא מיקרי זרע וזוקק את אשתו ליבום, ובשם ספר חקרי לב (סימן נ"ז) שחולק עליו וס"ל דבן טריפה פוטר מיבום.

הגאון הראב"ד דעיה"ק ירושלים ת"ו הגרצ"פ פרנק שליט"א כותב במכתבו שמצא לחד מקמאי מגדולי הראשונים שכותב בפשיטות דטריפה פוטר מניקת יבום, והוא התוס' רי"ד בשבת ד' קל"ו, ומסיים שכנראה שתוס' רי"ד לא היה נדפס בימיהם ואם היה הגו"ר רואה את דברי תוס' רי"ד לא היה חולק עליו. ובאמת כבר נזכר דברי התוס' רי"ד הנ"ל בספר עט סופר בהשמטות לטוף חלק ג' עיי"ש.

ב) ולי נדמה שמצאתי ג"כ לחד מגדולי האחרונים אשר כל בית ישראל נשענים על הוראותיו בכ"מ, שמוכח ג"כ שסובר דטריפה פוטר מיבום, והוא בשו"ת חתם סופר ח"ו (סימן ס"ד), שכותב שם, דגם בטריפה שייך המ"ע של ביום השמיני ימול כמו כשר גמור ודווקא גבי פדיון אמרינן בב"ק (ד' י"א ע"ב) אך למעוטי נטרף בתוך שלשים, והתם הוא דמיעוטי, רחמנא אבל היכי דליכא מיעוטא הרי הוא ככל אדם עיי"ש [וזהו היפך ממה שמביא בשם הפ"מ (אינו תח"י), ומהא דרייק הגמ' מהך יתורא דפרה תפרה שמכאן הוא הוכחת הפ"מ שמביא, עיי"ש בח"ס מה שמתרין].

הרי מבואר מדברי הח"ס שסובר דכל היכי דליכא מיעוטא דרחמנא למעט טריפה הרי הוא ככל אדם.

וא"כ לפי"ז הרי ה"ה לענין ליפטור מיבום דליכא ע"ז מיעוטא דרחמנא דאינו פוטר, ולא נזכר בשום מקום מיעוטא מקרא, א"כ הרי הוא ככל אדם ופוטר מיבום.

ואדרבה גבי יבום הרי אמרינן ביבמות (ד' כ"ב) "דמי שיש לו בן מ"מ פוטר מן היבום, ודייקנן זה מהקרא ד"בן אין לו" עיין עליו. וא"כ ה"ה י"ל דמי שיש בן חי מ"מ אף טריפה פוטר משום דכתיב וכן אין לו דמשמע דאין לו כלל.

ובפרט לר"ת שהוא בתוס' זבחים (ד' קט"ז ע"א) בד"ה ודילמא נח גופיה טריפה הוה, שסובר לחלק בין טריפות דאדם לטריפות דבהמה משום דאדם אית ליה מזלא ואדם טריפה יכול לחיות הרבה שנים מאד, ועיין גם בתוס' גיטין (ד' נ"ו ע"ב) רד"ה

וניקר במוחו ז' שנים, ובכ"מ (בפי"ג מה' גירושין ה"ט) עיי"ש, וא"כ אף שראינו שהטריפה מת אח"כ מיד אין זה מעלה ומוריד מכיון שמכח הטריפות היה יכול לחיות יותר וחולשא הוא ונקט ליה, [ועל קושיית התוס' שם בזבחים על ר"ת מההיא דחולין (ד' מ"ג) שמביאה הגמ' ראה מאיוב, עיין מה שמתרין בזה הפרי מגדים ביו"ד (סימן נ"ז בשפ"ד ס"ק מ"ח] ועיין ביש"ש חולין (פ"ג סימן פ') דסובר דרובן אינם חיים אבל מיעוטן חיים והנך דחוינן מן המיעוט הם ובספק טריפה אולנין בתר רובא עיי"ש ובש"ך יו"ד (סימן נ"ז ס"ק מ"ח), והכרחי ופלתי (בסימן מ' סק"ג) כותב דלפי דברי המהרש"ל ה"ה לענין אי טריפה מוליד, זה שאמרינן דטריפה אינו מוליד היינו דהרוב אינו מוליד אבל מיעוט דמיעוטא מולידין, ועיין בשו"ת חתם סופר חאה"ע ח"ב (סימן קמ"ט) עיי"ש, וא"כ י"ל דבן כל שהו מיהא מיקרי משום זה, וממילא איכא למילף זאת, מבן אין לו, עיין עליו, דמשמע דאין לו כלל, ושפיר פוטר, ועיין בכרתי ופלתי (סימן ל"א סק"ה) ובמה שמתרין שם דברי ר"ת מקושית התוס' בזבחים, ובדגול מרבבה יו"ד (סימן כ"ט), וכן בפרי מגדים יו"ד בסוף הפתיחה לה' טריפות שכותב דהא דטריפה אינה יולדת היינו שתתעבר ותלד אבל לידה בלא עיבור משכחת לה שפיר ע"ש.

עכ"פ מכל הנ"ל מוכח דבן כל שהוא בודאי מיקרי, וממילא יש לרבות אותו שפוטר מ"ובן אין לו" עיין עליו.

ראבוא לזון לעצם דבריו בקונטרסו.

ג) **במשנה** (פרק קמא דאהלות מ"ו) תנן, אדם אינו מטמא עד שתצא נפשו ואפילו מגוייד ואפילו גוסס זוקק ליבום ופוטר מן היבום.

וכן נפסק בטור ובאה"ע (סימן קנ"ו סעי' ג') דאפילו היה הזרע גוסס או פצוע ממכות שאי אפשר לו לחיות פוטר, [אגב. מדברי השו"ע שם מוכח כדברי לעיל באות הקודם, דמובן אין לו" יש לרבות אף למי שיש לו בן חי מ"מ שפוטר, ולא רק, אפילו ממזר, וכמו שדריש הגמ' שם ביבמות, והיינו מהא דבשו"ע שם סעי' ב' מרבה מזה שנאמר בתורה וכן אין לו, אפילו היה בן ממזר, וא"כ בסעי' ג' כותב ע"ז "אפילו היה הזרע גוסס וכו'", והיינו דאף זה מרכינן מובן אין לו, דמשמע אין לו כלל, אבל כל שיש לו בן חי מ"מ פוטר].

והנה מדלא כותב הטור "אפילו במקום שעושה טריפה" מדייק מזה הגנת ורדים דגם הטור סובר דמגוייד דמתניתין דאהלות לא הוי במקום שנעשה טריפה, וממילא יליף מזה דבמקום שנעשה טריפה אינו פוטר מן היבום.

וכותב ע"ז כת"ר דדברי הגו"ר תמוהים דהא בסימן י"ז מפורש בטור, "ראוהו צלוב או

והשנית דברין תורה אזלינן בתר חזקה וכל דרי כתורה מיוסדים
על

מנחת

סימן קב

יצחק

רלז

דפדיון הבן ואבלות שוים, חוץ היכא דתלוי בפלוגתא אמרינן הלכה כדברי המיקל באבלות כדאיתא בש"ס (בבבבב דף מ"ט ע"א) לענין פדיון הבן אם מת ביום שלשים, אמר רב אשי הכל מודים לענין אבלות יום שלשים כלפניו ואמר שמואל הלכה כדברי המיקל באבל עכ"ל. ואלו בנוגע לענין טריפה בפדיון הבן, נריכין קרא לפוטרו מפדיון, כדאיתא בש"ס (ב"ק דף י"א ע"ג) ואמר עולא אמר ר"א זכור שנטרף בתוך ל' יום אין פודין אותו, וכן תני רמי בר חמא מתוך שנאמר פדה יפדה יכול אפילו נטרף בתוך ל' יום ת"ל אך חלק עכ"ל, ופי' ר"ת בתוס' שם [סוד"ה זכור] דנטרף היינו דנעשה טריפה, וכן נפקא בש"ע (יו"ד סי' ש"ה סעי' י"ג), דאם נעשה טריפה קודם שעברו עליו שלשים יום אינו חייב בפדיון, ואפילו חי שנים הרבה, וכמ"ש בחכמת אדם (כלל ק"נ סי' י"א) עיי"ש, וא"כ כיון דבאבלות לא מצינו קרא לפטור, זודאי חייב אף בטריפה אם חי ל' יום וינא מכלל נפל, וכן מוכח מפסקי הש"ע, דהרי בפדיון הבן מפורש שם דפטור בטריפה, ואלו לענין אבלות לא נזכר מזה ש"מ דחייב וז"פ.

והנה בנוגע לענין נד"ד זודאי ל"ה לו רק דין טריפה בזמנים הנזכרים אחרי שחי ל' יום, זודאי אין להחמיר באדם יותר מצבהמה, דאדם אית ל' מזל, וכמ"ש בתוס' (חולין דף מ"ב ע"ג [ד"ה ואמר]) לענין טריפה, וזודאי ה"ד בנוגע לנפל לומר דלא ינא מכלל נפל משום שנולד כן, דהרי צבהמה אדרבה אם נולד כן היינו חסר מתחילת צרייתו קיל מניטל אח"כ, דינא טריפה זניטל וכשר בחסר כנודע. ומה דחי רק ע"י תחבולות מ"מ ראייה דאינו נפל דאילו הי' נפל ל"ה מהני התחבולות, וזפרט די"ל דה"י חי ל' יום אף בלא תחבולות לפי אמירת הרופאים בעצמן דז' שנים חיים לכל היותר כנ"ל.

והנה סתימת החוטם, אם ינא כן צבהמה הי' נראה דלא שאני מהשאלה המוצא בתשו' אמרי יושר (ח"ב סי' ק"ה) בעגל זכר אשר בעודו חי לא ניכר בו שום פי הטבעת כי הי' סתום לגמרי, רק בחלחולת מזדו במקום הסמוך לכיס השתן הי' שזיל ינא לכיס והי' מניטל נואה דקה, וגם מי רגלים דרך שם, וע"ז כתב דאין לנו אלא מה שאמרו חזו"ל, ואף שעפ"י דעתינו אינה יכולה לחיות, הי' רק דין מסוכנת, וגם

בדין ניטל לחי העליון רבים חולקים, מ"מ י"ל די'ש לו בדין המצואר בסי' מ"ו צבועה הסותמת חלל המעי דטריפה עיי"ש, ובגד"ד נמי אף דלא נמצא בו דין א' מהטריפות שמנו חכמים, מ"מ אולי יש לדמות לדין ניטל לחי העליון, דאף דלא נמצא בהטריפות שמנו חכמים, מ"מ ס"ל להרמב"ם [ה' שחיטה פ"ח הכ"ג] דטריפה, וכתב בש"ע (סי' ל"ג סעי' ז') דראוי לחוש לדבריו, מטעם דשמא יכניס בו נשימת הרוח ויקרר הריאה עיי"ש, ועי' בזה בתשו' נחמ' דדק (סי' ע"ו) באריכות מה שיש ללמוד מזה לענין ניקב החזה, ובספר דע"ת שם (סי' ל"ג) כתב דדוקא אם חסר מה שלמעלה מן הקנה שבו החוטם סמוך לגלגולת הוי בכלל לחי העליון, וא"כ י"ל דהה"ד נסתם החוטם ואינו יכול לנשום כלל דינו כחסר, דכמו שמזיק אם נכנס הרבה רוח כן מזיק אם לא נכנס כלל, וכדמוכח מדברי האבן עזרא, על הפסוק ויפח באפיו נשמת חיים [בראשית ז' ז'], וז"ל, וטעם באפיו שבהם יחי האדם כי הם יוציאו האויר החם מחוס הלז ויציאו אויר אחר עכ"ל, והוצא בספר חסד' לזי' [סי' ע"ו], ד"ה וכו' [בדין חסר הלז, וכתב ע"ז, הרי טעם היות ענין החיים תלוי צנשימת החוטם הוא משום דרך החוטם ינא אויר החם מן הלז ונכנס בו אויר קר לקרר הלז ואם אין לז אין נשימה עיי"ש, וא"כ יש ללמוד מזה דכמו שצריכין להכנסת אויר קר כשיעור צורך החיים לא יותר, ומה"ט אם חסר לחי העליון עם החוטם נכנס אויר קר יותר מהשיעור ומזיק לחיותו, כן צנשימת החוטם דא"א לנאח אויר החם, ולהכניס אויר אחר, מזיק לחיותו, י"ל דדינו כניטל לחי העליון דטריפה להרמב"ם, אף דלא נחשב צין הטריפות שמנו חכמים, דכיון שאין טריפות מחמת עצמו אין בזה משום מוסיק על הטריפות כמ"ש ב"ש שם, כן הי' נראה לכאורה, אבל אין צידנו להוסיף על הטריפות, דאולי יש לחלק צין הנידונים, דפרט דגם לחי העליון אמרינן דרק "יש לחוש לדבריו" כנ"ל, ובנוגע לנד"ד אין נפ"מ דאף אם יהי' טריפה חייב להתאבל כנ"ל.

והנה בנוגע לחסר הקיצה הוי זודאי טריפה, אף אם הי' כן מתחילת צרייתו (ולא אמרינן דחסר גרע מניטל, אלא אדרבה קיל מניטל כמצואר בפוסקים אלא דמ"מ טריפה) וכמ"ש בש"ע (יו"ד סי' נ' סעי' ז') כל אבר שאמרנו שאם ניקב צנשהו טריפה כך אם

עם ציונים מהש"ך

י"ט. משנה בטורח דף מ"ט ע"א:

י"ט. הראש"ש בסוף בטורות

[הגלות פדיון בכור סימן א]

משום דמכירי (שמות י"ז)

ושמרתם את המלות, אם

באת מזה לידך אל

תחמילנה [משלח נא

פ"ט]. וכן משמע בסוף

פרק קמא דבטורות

[י"א]:

כ. תרומת הדשן

רס"ח:

כא. שם במשנה דף מ"ט

ע"א:

כב. מיימלא דעולא וכו'

בבא קמא דף י"א ע"ב

[תוספות שם ד"ה בכור, נכס

ר"ח; ראש"ש שם פ"א סוף

סימן י"ז; רמב"ם בבכור

י"א, ת"י]

כג. שם בבכורות במשנה

[כרמל; רמב"ם שם]

כד. שם במשנה:

כה. מקשה הגמרא שם

לכילי עלמא. כ"ה הסעיף

לשון רמב"ם שם דין י"ח

ו"י:

ציונים לרמ"א

עם ציונים מהש"ך

לא. בבבארי וייל [ש"ח]

סימן קטן בשם ספר

המצות מצור"ך [מלה קלד

אות ת; מלה רמג נהגות]

כז. תוספות פרק קמא

(דיומא) דמועד קטן [ת, ז

ד"ה מפי בטור]

כ"ג. דברי עצמור:

כ"ד. ד"ה טור [י"ח עמוד י]

ופשוט בש"ס [בכורות מט, א]

ופוסקים:

כ"ה דברי עצמור:

כ"ו. כן הוא בהה"ר סוף

שורש ט:

הגהות והערות

[ז] טקף ע"פ מהדורת

הודולא תקפ"ו:

[ח] כוונתו לתקן דמהדורת

ווילנעשדלרף תל"ז הוסק

שמה"י ולא נתרפא:

[ט] ככל הדפוסים ט"ז אות

י' לזכר הניצח אלו כ' לפתח

תשובה לעיל על חיות

ל"היות בשבת, את מקומם

הנכון הוא כאן:

[י] הסוגריים במקור, ראה

הערה ט:

[יא] השמעת מהדורת

למצמזע תל"ז, ע"פ שו"ת

חכם סופר [ו"ד סימן קלד]

ואמרי בינה, וכן העתיק בלר

העז [ס"ק יד]:

[יב] ע"ן עוד סוף משנה

גיוסין י"ג, וזו ונכלא איתן

שם:

יב אין פדיון אותו בשבת. משום דהוי ממקח וממכר. ומטעם זה גם כיום טוב אין פדיון אותו, וכן הוא במשנת הרי"ב ש"ס סימן קנ"ו. ונראה דפדיון נמי כלילה, וכן משמע בפרק קמא דקדושין דף כ"ט סוף ע"א וברש"י [ד"ה ואיני מנלן] ותוספות שם [ד"ה ואינו], מיהו נוהגין לפדות ביום. מיהו היכא דחל יום ל"א ביום תענית כדור י"ט לראות אם הגיע הבן לכ"ט י"ז משל"ג קודם יום התענית, שהוא יום שלשים, יש לפדות ביום שלשים אחר כ"ט י"ז משל"ג [ס"ד דלקמן סוף ס"ק י"ט] ואפשר לומר דמשום סעודה לחוד לא מקדמין לפדות ביום שלשים, ואם לאו לא יש לפדותו כליל ל"א של

י"א י"ח] אין הבכור ראוי לפדיון עד שיעברו עליו שלשים יום י"ט ואחר שלשים יום [י"ח] יפדנו מיר שלא ישהה המצוה ואם חל יום שלשים ואחר [י"ט] להיות בשבת י"ב אין פדיון אותו [י"ב] [כ"ז] בשבת [כ"ז] אלא ימתין עד יום ראשון: [הגה] [כ"א] יש אומרים יג דאין לעשות פדיון הבן בחול [כ"ב] ויש מתיירין ב"ז [כ"ג] וכן עיקר:

י"ב כ"א] מת הבן בתוך שלשים [כ"ב] ואפילו ביום שלשים [כ"ד] וכן ב"ז [כ"ז] אם נעשה [כ"ד] מריפה קודם שיעברו עליו שלשים יום אינו חייב בפדיון [כ"ז] ואפילו הקדים ונתן לכהן הפדיון וחזירנו לו: [הגה] [כ"ז] מת לאחר שלשים חייב לפדותו [כ"ז] ולנכר על הפדיון י"ד [כ"ח] [כ"ז] אכל [כ"ז] לא יכרך שהחיינו:

י"ג מי שפרדה בנו בתוך שלשים יום י"ב אם אמר ליה [י"ב] מעכשיו יח אין

הפדיון בשעת הסעודה, ע"כ. מיהו שמעתי [י] שנהגין לפדות ביום התענית [י] ולעשות הסעודה כלילה שאחר התענית, כ"א ויש לחלק בזה דמהרא"י, וק"ל. בתוב במשנת ר' אליהו [י] חיים [הגה] סימן ע"ט כ"ב על מיתוך בכור שחלה ולא נתרפא עד יום ל"א, נראה דאף על גב דמאות פדיון הבן נעשית בעיקר זמנה, יש להקדים מלות המילה, משום דהמילה היא אות ההכנסה, ואחלמא קבלת הבכור אין חיוב למנות פדיון כלל, ונותן לכהן חמשה סלעים בתוך שלשים שהיא פדיון לאחר שלשים יום. ולענין הכרעה, לא יכרך קודם שלשים כדכתב מהרא"י בכתביו [מחומת הדשן ח"ב] סימן (כ"ל) [לכל] בדין להגיע יום ל"א בשבת ח"ל, ומו דקורא אי מגר על הכרעה דיכרך אזי הבן עבר שבת דאכתי לא מטא זמן חיובה כ"ו, עכ"ד [הגה] [י] ולא נהירא, דאם כן איך יכרך לאחר שלשים, כיון דמדד בהכנסת יום ל"א ממילא הבן פדיו וכו' נעשה מלות, וכן כתב מהרא"י גופיה במחומת הדשן סימן רס"ט אהך דין להגיע יום ל"א בשבת, דבעבר שבת לא יכרך כיון דאכתי לא מטי זמן חיובה, ונשנת אין ראוי לנכר דלאו מידי קא עביד השתא וממילא הבן פדיו בכניסת שבת שהוא יום ל"א, עכ"ל. ואף על גב ד"ל דהכא כיון דמלות עיקר זמנה ראו לעשות כן, מכל מקום נראה לי דאין לחלק, דכיון דכבר נעשה מלות אס כן אין לנכר אחר כך, כמו שהעליתי לעיל סימן י"ט ס"ק ג' דכל המלות מצדן עליהן עובר לעשייתן [פסחים ז, ב] ואם לא יכרך קודם לכן לא יכרך אחר כך. וגם לא מסתבר כן ליתן המעות קודם שלשים מכמה טעמים, הלכך יש לומר דבמחלה ביום ל"א ואחר כך לפדות ולנכר: י"ג דאין לעשות ב"ו. משום דאין מערבין שמהה בשמהה [מועד קטן ה, ב]: י"ד ייש בתיירין ב"ו. וכן כתב המחבר בל"ח סימן תקמ"ו סעיף ד': ב"ו וכן עיקר. וכן נוהגין, דהא אין מצרכין שהשמהה במעוה [סעיף י בהגה], כן כתב העטרת זהב [לנוש סוף סעיף יא]. ואין זה ראייה, דהא סעודה אירוסין אסור לעשות בחולו של מועד כמו שכתב הטור והמחבר בל"ח ר"ש סימן תקמ"ו אף על גב דאין מצרכין שהשמהה במעוה, אלא העטם מצורא בדברי התוספות שם [סוף ד"ה מפי בטור] דלא אסור לערב שמהה בשמהה אלא בשמחת נשואין לבד, ולאו דוקא שמחת נשואין קאמרי אלא הוא הדין סעודה אירוסין נמי דשייך בה נשואין: ב"ז אם נעשה מריפה. נראה דהיינו בודאי טריפה, וכנראה גוונא אפילו מי אחר כך זמן ארוך פטור מפדיון, ולא אמרינן טריפה אינה חיה [מולין מה, א] (אלא) [כ"ז] בודאי טריפה. אכל בספק טריפה פטור מפדיון דהמזיא מחזירו עליו הראיה, מיהו אם מי אחר כן י"ב חדש חייב, דיא מידי ספק טריפה כיון דמי י"ב חדש ודלעיל סימן (נ"ה) [נ] ס"ק מ"ח, כן נראה לי: י"ז אב"ל לא יכרך שהחיינו. ולא דמי למה שנתבאר בל"ח סימן רכ"ג סעיף ב' דאף על גב דמת אביו מצדן שהחיינו על הירוסה, דלאמי הסם כיון דזוכה לירוסה, מה שאין כן הכא: יח אין בנו פדיו. אפילו המעות עדיין בעין, כיון דנפדה בתוך שלשים:

ערך להם להחריק"ש

סוף סעיף י"א [אין פדיון אותו בשבת]. עין אורח חיים סימן מקכ"ד [נכר להם סוף סעיף א] תקמ"ו [סעיף ד]: אפילו בעיר אחרת שאין הככור שם יכול לפדותו, ומכל מקום רגילין לחמו בזה הכין: סוף סעיף י"ב [אינו חייב בפדיון]. מת לאחר שלשים יום חייב לפדותו ולנכר על הפדיון, אכל שהחיינו לא יכרך אחר שמת כיון שנתפסק ו"ל בזה:

הגהות רעק"א

[ח] [ש"ח ס"ק י] שנהגין לפדות ביום התענית. עין מנן אברהם [סימן תקס"ח ס"ק י] ונמשכת פנים מאירות [תלך ב' סימן (ל"ח) (ט"ז)]: [ט] [ש"ח] ונעשית הסעודה בלילה. טעם המנהג שאין עושין הפדיון והסעודה יחד כליל ל"א, י"ל משום דלפעמים לא יהיו עדיין כלו כ"ט י"ז ומש"ג ב"ז נולד סוף היום, ולזה נמשכת עד יום ל"ב ויום ל"ב הוא יום התענית יש לפדות והסעודה כלילה שקודם התענית, משום נודע ביהודה (מהדולא מניחא חלק י"ד סימן קפ"ו) [קטן]: [י] [ש"ח סעיף י] אם נעשה מריפה. אכל נוסק ויונא ליהרג חייב בפדיון, יס של שלמה בבבא קמא [פרק א' סימן ל']. ובנוסף בידי אדם ל"ט לדינא, ועין ברמב"ם [פרק ב' הלכה ז'] מהלכות רוצח:

[כ"ה] [הגה] אב"ל ב"ז. תוספות שם [בכורות מט, א] ד"ה לאחר והרא"ש [שם פ"ח סימן ח] נסתפקו בו, וספק ברכות להקל:

ג"פיון מהרא"ש

[ט] [ש"ח ס"ק י] דהוי במקח וממכר. ואם תאמר יתן לו משכון על התמנה שלשים, וי"ל דמנה אין כלל משכון [נ] אף נמי דגם קנין משכון הוי במקח, וכמו שכתב הר"ן ר"ש פרק קמא דמכירות ז, א ד"ה משכונא: אהיה דאמרין הסם [א], אן תפסוקה מטלטלין לתכונתה, דמייירי מצדד

ולענין יש לעיין בזה דהרי זה ברור דמחייב עמלק לבד המלוא דהריגה יש מלוא שלא יהי זרע עמלק בעולם [דומה לסכנת המהרי"ק ז"ל לענין עשה דתשבינו אם מסקיימת דוקא ביש לו חמץ וביערו או דגם באין לו חמץ חשוב קיום מלוא יעו"ש] ונפק"מ אם יהרוג העמלקי ע"י גרמא כגון ע"י בהמתו ולא חשוב מעשיו כמבואר בב"ק (י"ג:) דקרי ל"י נזקי שור הויקו יעו"ש או אם אחר לעכו"ם שיהרג הח העמלקי דאם נימא דהמלוא שלא יהי זרע עמלק בעולם שפיר בכל גווני יש קיום מלוא כיון דאינו בעולם וכעין ענה דובערת הרע מקרבך דהוא בכל מיתא שיכול להמיתו. אבל אלו ה"י המלוא רק במעשה הריגה שזה שלא יהי בעולם יהי ע"י הריגתו לא ה"י מהני הריגה ע"י חמירה לעכו"ם או ע"י גרמא דבהמתו ויש לדמוסו לדינא דרודף שניתן להלילו בנפשו דכתב בתשובת הריב"ש (י"ג רל"ח.) דגם ע"י גרמא ג"כ ניתן להלילו בנפשו יעו"ש וכן ז"ה רענן ח"ב (ח"מ ס' מ"ז) האריך בד' חס' סנהדרין (ע"ג:) דהקשו דל"ל קרא למעט דמחלל שבת לא היה להלילו בנפשו סיפוק ל"י דמליל גופי" מחלל שבת דהרי נפק"מ בשנים והאריך דדיון זה דגרמא ברודף יעו"ש ולא הזכיר ד' הריב"ש ז"ל ומבואר דמלוא להליל ישראל אף כיכא דליכא חיוב משום הריגה וה"ל להיפוך המלוא שיהי העמלקי נחבצר מן העולם בכל אופן שיהא אפילו בלי דין הריגה רק דמ"מ נחבצר ולפי"ז פשיט דלא הוה כלל מ"ע שהזמן גרמא דהרי כבר הביא הגה"ק ז"ל בטלמו ממענה דכריתות (ז.) דשבת מיק"י ראוי משום דראוי לקרבן. לבור אלא דכיון דלא משכחה בשום פנים מחיית עמלק בשבת שאני יעו"ש והתניתא אם ה"י המלוא רק במעשה הריגה אבל להליל דהמלוא שיתבצר מן העולם איכא הרי זה שפיר איתא גס בשבת דהרי אפשר שבערו ע"י גוי ובהמה דליכא קיום מלוא וליכא איסור שבת ועוד י"ל דאפשר גס ע"י ישראל דהרי כבר דנו באלות עשה דבשנים ששאלו מקיים המלוא דאינו דומה לשבת דגז"כ יעו"י שבת (ל"ג.) וא"כ שוב בשנים שהרגו עמלקי יש קיום מלוא וכש"כ אם נימא דמסקיימת המלוא גס בגרמא ברור דשנים ששאלו לא גרע מגרמא וא"כ שוב איתא למחייב עמלק בשבת ע"י שנים דליכא איסור שבת [ועי' במהרי"ט קידושין (כ"ט.) דמילה ל"ה מעשה"ג מלך דשלא בזמנה אינו דומה שבת וכי משום דהמלוא שיהי נימול מהקיימת גס בשבת יעו"ש וא"כ כש"כ בעמלק דחשוב קיום מלוא בזה שמתבצר]:

→ **ב) אמנם** יש לעיין עוד בדבר למאי דהעיר אהמ"ד שליט"א לספק בענין מלוא מחייב עמלק אם

הוא ענין מלוא או ענין עונש והכוונה בענין דמלינו בחרוגי צ"ד דיש מ"ע על הצ"ד להרוג ולהלקות וכש"כ ומ"מ ענין מלוא זו הוא בתורת עונש להנידון וראי' דהרי כתב הרמב"ם בספר המלוא ובה' סנהדרין דאסור להלקות בשבת משום שאסור לענוש החוטאים בשבת יעו"ש הנה דאף דליכא שום מלאכה במלקות מ"מ כיון דמלוא זו דב"ד הוא ענין עונש אסורא בשבת ועי' במרכבת המשנה (פ"ג משבת) ש"ס ב' בספק המ"ל ברודף אם ניתן להלילו בנפשו בשבת וכי דרך מיתא צ"ד דהוי עונש הוא דאסור בשבת משא"כ רודף דהוא מסורה לכל אדם אינו בתורת עונש לכידון ומותר בשבת יעו"ש וה"ל יש לעיין בענין מחייב עמלק דמסורה

ו) **ראייתו** בתורה כהנים (פ' אחור) מנין שאין מקבלין שקלים מן העכו"ם וכי יעו"ש וקשה דלמא לי קרא הא מבואר במשנה ובמנחות (כ"א:) דסבר בן בוכרי דכהנים פטורים משקלים משום דכתיב וכל מנחת כהן כליל תהי הו"ל ועומר וששה"ל שלהם היאך הם. א. ו יעו"ש ח"כ לכן בוכרי ל"ל למעט עכו"ם הלא קדש עכו"ם הוי עולות כמבואר במנחות (ע"ג:) וברש"י שם דגם מנחתם כליל יעו"ש וא"כ איך ישקלו כיון דאין נאכלין. וכי נראה לפי דברי הש"ס בתמורה (דף ז'.) גבי נזיר ז' מלבד אשר פשיג ידו דמהני אם הפרישו לו אחרים יעו"ש וכן במזיר (דף ג'.) ודילמא הרי עלי לפורי מלורע קאמר כו' ובפירוש הרא"ש שם ובגדרים (ל"ו.) מבואר דמהני בנזיר הפריש אחרים והנה במשנה דשקלים (פ"א מ"ז) השוקל ע"י אחר כו' יעו"ש מבואר דגם בשקלים מהני הפרישו לו אחרים. ולפי"ז הלא בתום' נזיר (ס"א:) ד"ה אי כו' הקשו דנ"ל קרא למעט עכו"ם מקרבנות מזירות סיפוק ל"י דעכו"ם אינם נזרין ומירלו דממעט שלא יביא עכו"ם קרבנות מזירות כלי לפסור ישראל נזיר מקרבנותיו עכ"ל ומבואר דאף דהמהפך ישראל ומשני הפרשת אחרים עבדו מ"מ נז"כ דלא מהני הפרשת גוי וא"כ י"ל דהכונה גס בשקלים כן למעט דלא מהני הפרשת גוי עבור ישראל דשוב שפיר מלך דדיון דקדשי עכו"ם טעמא ה"י נאכל דבזה בחר מהפך אוליין ומ"מ בס' דעת קדושים להגאון וכן הכהן יעו"ש וקמ"ל דאין מקבלין מן העכו"ם אפי' עבור ישראל וכמו קרבנות מיר דאין מקבלין וז"פ. ובפשיטות נראה דלק"מ דהא המ"ל בקשה דכהנים יוכלין לשקול דהרי הרוג של ישראל ובשל חלקם ברוב ובזה לא שייך הא דמחזיק לא בטיל דז"א דהרי אין דיון על המחזיק דודאי נעשה הקדש רק דיון על המנחה אם תהי נאכלת כדיון הבעלים ישראל שהם הרוג או כדיון הכהנים המיעוט. אך החירון בפשיטו דכיון דא"ל להקריב בלי ביטול ברוב איכא נימא דמתבטל חלק הכהן לגמרי ונעשה של לבור שוב עמי אהני להוכיחן השקלים כיון דע"כ פקע נתינתן וכן ראיית בס' עונג יו"ט דכ"כ ולפי"ז נראה דזהו דוקא לענין כהנים דדיון לענין חיוב ללא יד חובתן שפיר אימנעו מלך דאין נאכלין אבל גבי עכו"ם דבלי"ז פטור ממלוא והנין על הסתיר אם מקבלין חסם שפיר הו"ל דמקבלין ונקרבין מלך דיון ביטול דלענין חיוב אין נ"מ דבלי"ז ליכא כהן קיום מלוא ויש לדון עוד דעכ"פ הרי ה"י נתינה ואכ"מ:

סימן בא.

בענין מחייב עמלק

לפרשת זכור פ"ג רפ"ק

א) החינוך כתב דנשים אין מלואות במחייב עמלק וכבר תמחה רבים דהרי במלחמת מלוא אפילו כלה מחופתה מחייבת יעו"ש וראיתי בס' אבני נזר דכתב ליישב משום דהחיוב הוא על כל יחיד ויחיד איכא אינו נוהג בשבת יהיו מ"ע שהזמן גרמא ואינו דומה למלחמה יעו"ש.

(ב) ורענני הי' נראה בזה למאי דאמר בירושלמי ברכות (פ"ב ה"ה) מי שהי' מימיו על כתפו הרי זה קורא את שמע ומשגלל ואריח הטעם משום דקריאת שמע ותפלה אינו לריך כוונה ופריך ואפילו חימר ק"ש אל' כוונה תפלה אינה לריכה כוונה [בחמ"י] ומשני סוף מלאכת המים אינם דבר תורה ע"כ ובארו החרדים והפנימי' דכוונה בירושלמי לענין הקורא ק"ש וטעם מי חטאת דפוסל בהם היסח הדעת ולהכי קשיא ל"י דהמינה ק"ש דאל' כוונה להכי לא הוי זה היסח הדעת אבל תפלה הרי לריכה כוונה וכיון דאין אדם מכוון לשני דברים כאחד (יעו"י) בהשגת הראב"ד פ"ז דפרה ה"ה וברש"י פסחים (ל"ח:)) אל' ע"י התפלה הוי זה היסח הדעת לגבי המי חטאת ומשני דסוף מלאכת המים דהיינו אחר קידוש אינו פוסל היסח הדעת מן המורה יעו"ש ומבואר מזה דאם הי' ק"ש לריכה כוונה או דה"י היסח הדעת פוסל במי חטאת גם בסופו וא"י הנושא מי חטאת לא הי' יביל לקרות את שמע דע"י מיפסלי המי חטאת בהיסח הדעת. ולפ"י נראה למאי דכתב ההמ"ג (בפ"ב ממגילה ה"ה) דכתב דלפ"י למ"ד מלות אל' כוונה מ"מ הכל מודים במגילה דבעי כוונה יעו"ש ובלח"מ המעס. והנה מבואר בפסחים (ל"ד.) דבקדשים פוסל היסח ה"עצ מה"ת וע"י בירושלמי פסחים (פ"א ה"ו) דגם בהגו' מדרבנן מיפסל מן המורה דזה עלמו הוי היסח הדעת יעו"ש וא"כ נראה דהקורא את המגילה והי' בידו קדשים דנפסלין בהיסח הדעת דהרי מגילה בעי כוונה והיסח הדעת בזה פסול מן המורה אל' דמי ממש להא בירושלמי בקורא את שמע ונושא מי חטאת דלולי דאל' כוונה הי' נפסל ושזב בזה דבאמת בעי כוונה שפיר מיפסל בהיסח הדעת [וע"י בירושלמי פרומות (פ"ח ה"ד) ובסופ"א (דפסחים) דע"י דרבנן נעשה היסח הדעת מה"ת יעו"ש]. וא"כ מיושב שפיר דחשיב מבטל התמיד ע"י קריאת המגילה כגון שנשחט ולא זרקו עד"ן את דמו דשוב אס לא יקרא את המגילה ישאר בהשכרו אבל ע"י קריאת המגילה נמלא דפוסל הקרבן דהרי הוי זה היסח הדעת לגבי הקרבן ע"י קריאת מגילה דבעי כוונה ומ"מ פרסומי ניסא עד"ק אף שמיפסל הקרבן כיון דמ"מ אינו מתבטל כל עבודת התמיד לגמרי אלא דקרבן זה נפסל [ומדוקק לשון מבטלין עבודתן דאם הכוונה קודם שחיתת התמיד הרי לאו עבודה הוא כמפורש ביומא (מ"ב.) (אף דש"י המאירי ליומא (ל"ב) דשחיתת התמיד מלותו בכהן יעו"ש) ולמ"ש דמייירי אחר שחיתת דכבר חילל עבודה זריקה שפיר הוי ביטול עבודה]:

(ג) ודנה בזה דלא חירצו הסו' מטעם זה דהוי ביטול ע"י זה דקריאת המגילה מקרי היסח הדעת לגבי הקרבן י"ל עפ"י דברי הרמב"ם (דפ"ב משופר ה"ה) דנחכוון משמיע ולא נחכוון שומע יאל יעו"ש וכוא מהסוגי' דר"ה (כ"ט.) [וע"י במלחמות שם דהמשמיע אל' אלא לכוון שישמע השומע ולא שילא בו יעו"ש] וא"כ בסוגיין דאמרי' מבטלין מעבודתן ובאין. לשמוע"י מקרא מגילה ולא קאמר ובאין לקרות המגילה מוכח דהם רק שומעים בלבד אל' שוב בכה"ג אל' לכוונה דעתם ללאת דכ"י כוונה משמוע ושזב ליכא היסח הדעת ופשוט:

י"ל

המורה לכל אדם שאינו בתורת עונש כלל לנידון ואפשר דכיון דחיוז מחייה עמלק משום עונותיהם כמבואר במכילתא וע"י בל"ג שם הוי זה עונש שמסור לכל אדם ודן עפ"י צמלקי טריפה אס יש מלוא להורגו דאם הוא בתורת עונש הרי טריפה לאו בר עונשין למיתה דהרי אינו חי אבל אס הוא מלוא גברא לבצר העמלקים שפיר גם בטריפה חיוז זה גכמו דכתב במאירי לסוטה (ל"ה.) לענין עגלה ערופה דלריכין להביא אפי' היכא דהנהרג הי' טריפה יעו"ש ומבואר דאף דטריפה פטור על הריגתו מ"מ חיוז עגלה ערופה אינו משום חיוז הריגה רק משום ביטול ממלות וכעין ד' רש"י י"ל בבב"ק (ט"ו.) בזה דמרבי הורג אשה בכופר וכתב רש"י י"ל דס"ד שלא הפסידה ממלות יעו"ש וכיון דטריפה בר חיוז במלות חייב בעגלה כן י"ל להיפוך דחיוז מחיית עמלק משום דלוחז מעשה אבותיו בעשיית עבירות אל' גם בטריפה כן וממילא חייב לבצרו מן העולם עכ"ד אהמורי' שליט"א והאריך לפלפל בזה. ולפ"י שפיר נהי דטריפה אסור להרוג בשבת כדסוכות הראשונים י"ל בתו' רי"ד לשבת (קל"ה:) ממנהג דפסח שחטו ונמלא טריפה דחייב יעו"ש מ"מ אי נימא דאינו עינש שפיר יהי' משכחת מחיית עמלק בגווי הכ"ל אבל אס הוא עונש אסור בשבת בכל גווי אפי' ע"י גוי וגרמא והכמ"ל:

סימן כב.

בענין מקרא מגילה רוחה עבודה.

(א) במגילה (דף ג'). אחר ר"י אחר רב כהנים בעבודה וליזם בדוכנס וישראל במעמדן כולם מבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה והקשו הת"ם דאמרי' מבטלין והלא אחרי הקריאה יש הרבה שעות לעבודה יעו"ש וביאר הב"י (ס"י חרפ"ז) דשיטת התוס' דאם ע"י מגילה היבטל העבודה לגמרי באמת אין מבטלין וכדעת הר"ן ולכן הקשו כיון דרק מקדימין המגילה דכא ע"כ יש שהות לעבודה אל' אמרי קרי לה מבטלין עכ"ד. אמנם בפסקי תוס' לעירובין (ס"י י"ט) מבואר דמבטלין לקרות המגילה הפ"י יפסל הקרבן יעו"ש וע"י בט"א בסוגיין דכ"כ מסברא דמבטלין לגמרי אלא דקשה כיון דלעולם יש שהות אחרי התמיד של בחר ואחרי חשבה"ע דהוא עד פלג המנחה לשמואל לטעמי' בצרכות (כ"ו:) אל' נהי דלא דחין מגילה בשביל ביטול התמיד וכל הרי אפשר לקיים שניהם דלא משכחת שלא יהא שהות אחרי התמיד לקריאת מגילה יעו"ש וע"י בנב"י מהדו"ק (ס"י מ"א) דפ"י כה"י ולא הביאו יעו"ש וראיהי' בם' בית יחזק לאו"ח דכתב דנפק"מ בזה דמבטלין מעבודתן לפ"ד הגמ' זכמים (כ"ה:) דשעות פוסלת בקדשים יעו"ש אל' נפק"מ אס יתמלא שנתו ב"ן שחיתת לזריקה דאם יקרא המגילה יעבור זמנו דתמיד ומ"מ מגילה קדים עכ"ד ומבואר מדבריו דלכקל כל עבודת התמיד לא מבטלין אבל אס לא יבטל התמיד לגמרי אלא דיפסול קרבן תמיד זה בעלמו שפיר מגילה קדים. אולם המשכחת הוא רחוק מאוד דמה פנינו לקריאת מגילה והוא דבר בפ"ע דגם אס לא יקרא המגילה ג"כ יעבור זמנו דתמיד כשיעבור שנתו.

דף השו

ראש

אורח חיים - סימן נו

אליהו

רסה

להצילו ואסור לעמוד על דמו, עכ"ל. הרי דאיתו מחלק בענין זה בין אם כבר נגמר דינו על עזירה זו או לא, וע"כ יש לעיין היטב ליישבו באופן הטוב*.

☆

ובזה אצא ואסיים את מכתבי בברכת כהנא מסייע כהנא, ויהא רעווא שיזכה מע"כ להצלחה רבה בתורה ובהרצת התורה מתוך מנוחת הנפש והרחבת הדעת עדי נזכה כולנו לביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אכ"ר.

הכ"ד ידידכם

הק' אלי' כ"ץ

מהא "דגוסס" בידי אדם, דאף דההורגו אינו נהרג מכ"מ מפקחין עליו את הגל וממילא מפורש להדיא מדבריהם דגם על "טריפה" מחללין את השבת. דאין מזה ראי' לטריפה דהוא גברא קטילא דלא חי, דלא כגוסס שעכ"פ מיעוטן חיים אף שרובם למיתה, ואמאי התיר את החילול שבת עבורו, עיי"ש.

ולענ"ד לא זכיתי להבין כלל התמיהה בזה, אחרי מה שבביאור הלכה (שם, ולכאורה תמוה וכו') אכן הקשה על הא דגוסס גופא דאמאי הוצרכו הראשונים לבוא להתיר החילול שבת עליו מטעם דמיעוט גוססים לחיים ואין הולכין בפיקוח נפש אחר הרוב, דהא אפילו בוודאי מת מכ"מ חיי שעה יש ע"י פיקוח הגל ובשביל חיי שעה מפקחין וכו', עכ"ד. וממילא הוא הדין בטריפה שפיר פשט המנח"ח להתיר החילול שבת גם בטריפה.

ג) הנמ"ט ממינת כ"ד, האם מחוייבים למסור הנפש עבורו

ועיי"ש עוד במנח"ח (סקכ"ח ד"ה ודע) שנסתפק ע"ד א' שנגמר דינו בבית דין להמיתו אך נמלט, ועתה תובעים גוים שיתנו להם א' להרגו, האם רשאים ליתן להם האיש הזה כיון דגברא קטילא הוא. עיי"ש שמצדד דיתכן לאסור ושפיר מחוייבים הם למסור נפשם עבורו מטעם דיד העדים צריך שיהיה בו תחילה הוי נקטעה יד העדים פטור, א"כ כל זמן שפטור עתה בלא העדים הוי ככל אדם. ורק בהיה ביניהם רוצח שנגמר דינו, כיון דמצוה ביד כל אדם ובכל דבר שאתה יכול להמיתו, בוודאי ימסרו אותו כיון דגברא קטילא הוא וזה פשוט, עכ"ד.

ד) מהו שהנדרף - שהוא טריפה - יהרג את הרודף להורגו

ועיין עוד שם (מצוה ת"ר סק"א ד"ה ומכ"מ) מה שהמשיך להסתפק לפי ספיקתו הנ"ל, האם בשביל פיקוח נפש דטריפה מחללין שבת, ואף דלחיי שעה מחללין שבת מכ"מ ככה"ג דחתכי סימני דחיותא (סנהדרין עח). אפשר דאין מחללין שבת ומכ"ש דאסור להרוג הרודף, ואפשר דאף הנדרף עצמו אסור להורגו כיון דאין זה שפיכות דמים ופיקוח נפש, ולא ניתנה שפיכות דמים להדחות אצלו, כן נראה, עכ"ד.

ה) העולה מכ"ל האמור להשוותו לנדרף דידן

ועכ"פ מכל האמור יש אולי לדימויו לנידון השאלה הנ"ל ולפשוט לכאן ולכאן. ומאידך גיסא י"ל גם להיפך, וכגון: א) דאף דבטריפה צידד המנח"ח דשפיר מחללין שבת עבורו מכ"מ חיי שעה, מכ"מ הרי המשנ"ב דמצדד שלא לחלל שבת על הנגמר דינו בבית דין - שדינו לכאורה כטריפה שבוודאי ימות - הרי לא משום ענין החיי שעה לא התיר - והיינו שאין אצלו ענין דחיי שעה. אלא טען דאף שאכן איכא חיי שעה, מכ"מ אסור משום דגברא קטילא הוא

מטעם דהוא גברא קטילא, והא מצינו במס' ערכין סוף פ"ק דהיואל ליהרג חשבינן ל' כמי לכל דבר דנודר ומעריך ומקדיש וכו', עיי"ש. ולדבריו אלו עדיין יש להבין מה שאמרו בסנהדרין שם, אמר רבא הכל מודים צהורא את הטריפה שהוא פטור, וכדכ"ס רש"י ז"ל דגברא קטילא חשיב ל'. ונפסק כן ברמז"ס (הל' רואה פ"ג ה"ח). ויש עוד לעיין בזה לפרש וללצן החילוק שם בדברים אלו.

עכ"פ לנידון דידן דכתב המשנ"ב בס' שכ"ט הנ"ל, בודאי קשה להבין כנ"ל. ובפרט דקשה עליו גם ממש"כ הרמז"ס (שם פ"ד ה"י) דאפיקורסים ועובדי עזרים להכעיס הרי זה אפיקורס ומזה להורגו וכו', אצל ישראל צעל עזירות שאינו עומד בדשעו תמיד אלא עושה עזירות להנחת עצמו וכו' "מזהו

א. אמר העורך בן המחבר: עיין בתהלה לדוד (סי' שכ"ט סק"ה) שגם הוא העיר מדילי' על חידוש הפמ"ג בזה וז"ל: ולענ"ד הדבר צ"ע, דאף דנימא דמי שלא עבר אלא פעם א' מצווין להחיותו - עש"ך סי' רנ"א סק"א ועיין תשובת מהר"ם מלובלין שאלה ט"ו, מ"מ בנגמר דינו לפי הנראה אין מצווין להחיותו, ע"י ברמב"ם ז"ל ה' ערכין פ"א ה"ג, וכיון דאין אנו מצווין להחיותו כ"ש דאין מפקחין עליו את הגל, ע"י יומא דפ"ה ע"א ברש"י ז"ל ד"ה למאי הלכתא, ובתוס' ד"ה להחיותו, ובב"ש ס"ד סקנ"ט, ועיי' תוס' ע"ז ד"ה איהו, עכ"ד.

א) הרג בעל חי טריפה האם חייב משום נפילת נשמה

ואוסיף לרדן בענין זה בס"ד, דהנה עיין במנחת חינוך (מוס' השבת מלאכת השוחט סק"ג). ובספרנו 'מטל השמים' מלאכת השוחט דין ג') מה שנסתפק לגבי הריגת או קירוב מיתת בעל חי טריפה (בשבת) שממילא מעותר למיתה. ורצה לדמותו להא דרופא, שההורג את הטריפה אף דהוא וודאי חי מכ"מ פטור ברופא כיון דלא נחשב לנפילת נשמה ושפיכות דם, א"כ ה"ה נמי בשבת, עיי"ש. ומשם נראה, דספיקתו יתכן גם לענין אדם חי שהוא טריפה דנימא שמי שיהרגנו בשבת אינו חייב משום מלאכת נפילת נשמה מצד איסור שבת. וא"כ הוא הדין לענין דידן לגבי אם נפל הגל על הטריפה היה אפשר לומר דלכאורה אין מפקחין עליו הגל כיון דבו אין שייך הטעם דמיעוט גוססין לחיים, ומאידך, הרי המנח"ח גופא כתב לקמן מיני' (שם בהל' פיקוח נפש סק"ג ד"ה והנה) דכן מחללין את השבת גם על הטריפה ומשום חיי שעה עכ"פ, ויש לעיין בזה.

ב) חילול שבת או פיקוח הגל עבור אדם טריפה

שוב מצאתי במנח"ח גופא (לקמן מצוה רצ"ו סק"ט ד"ה והנה) שנסתפק אם מותר לחלל שבת עבור הטריפה כיון דטריפה לכאורה גרע מעובר דלא איקרי נפש כלל, וא"כ לדעת הרמב"ן דאסור לחלל השבת בשביל עובר א"כ ה"ה עבור טריפה יאסור החילול, "ובאמת לא ראיתי בשום מקום לומר, דבשביל טריפה אין מחללין את השבת או לעבור שאר עבירות", ואדרבה באמת מבואר ביומא (פה). דאף לחיי שעה מפקחין את הגל. והנה אם הוא קרוב למיתה מחמת הגל הוי גוסס בידי אדם ודינו כטריפה דההורגו אינו נהרג עליו (סנהדרין עח). ומכ"מ מחללין עליו את השבת, לפי"ז נראה דבטריפה ג"כ מחללין עליו את השבת, עיי"ש. וכן הוכיח משם אף להרמב"ן הנ"ל, דאף שאין חייב זה שהורג את הטריפה והגוסס בידי אדם ומטעם דרוב למיתה, מכ"מ לענין חילול שבת שפיר מחללין עליו כיון דאולי' בפיקוח נפש בחר המיעוט ומיעוטן חיים, עיי"ש. ועכ"פ הרי זה כדעתו בקונטרסו מוס' השבת הנ"ל. ועיי"ש במנח"ח בהערות המו"ל (סקכ"ד) בשם שו"ת אחיזר (ח"ג סי' ס"ה אות י"ד) שתמה השואל, על מה שפשט שם המנח"ח